

О. В. КУРДАЛЕВСЬКА

(Українська академія зовнішньої торгівлі, м. Київ)

НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ОРГАНІЗАЦІЮ ТОРГІВЛІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 10, с. 73–76

Розглянуто можливі позитивні та негативні економічні наслідки вступу України у Світову організацію торгівлі, а також шляхи вирішення проблемних питань, що виникають та виникатимуть у процесі цього вступу.

У сучасних умовах світ з його глобальними можливостями та ризиком, а також із зростаючою нестабільністю гостро відчуває потребу у планетарному інституційному регулюванні. Позитивний внесок у вирішення цієї проблеми повинна була б внести Світова організація торгівлі (СОТ). Але досі її вплив на процеси та наслідки світової торгівлі є суперечливими. Це відображається в тому, що користь і втрати від діяльності СОТ розподіляються у планетарному масштабі доволі нерівномірно: високорозвинені країни від правил СОТ майже завжди виграють, а інші, особливо країни, що розвиваються, залишаються у програші.

Нині стрижнем стратегії політичного, економічного, соціального та екологічного розвитку України на найближчі десять років має стати вирішення основного геополітичного завдання — вступу в ЄС та СОТ. Членство України в СОТ — невіддільна передумова вдосконалення та лібералізації режиму торгівлі між Україною та ЄС.

До основних цілей СОТ належать такі:

- підвищення рівня життя і збільшення реального доходу у країнах-членах;
- забезпечення повної зайнятості;
- розширення виробництва й торгівлі;
- оптимальне використання світових ресурсів.

Чимало держав, як і Україна, прагнуть набути членство в СОТ. Це прагнення базується на тому, що система, яка виникла з появою СОТ, має на меті розвиток міжнародної торгівлі за загально визнаними правилами, і її першочерговою

метою є забезпечення вільної, гарантованої і передбачуваної можливості доступу до ринків товарів і послуг, що створює стабільне і передбачуване торговельне середовище.

Вступ і членство в СОТ дають унікальну можливість державі для консолідації і лібералізації торгівлі та збільшення чутливості внутрішніх галузей промисловості до можливостей, що існують для експорту на світові ринки. Але швидка та успішна інтеграція у світогосподарський простір передбачає відкритість і світову лібералізацію не на старті, а на фініші. А до цього необхідне використання дієвих, ефективних стратегій, які б забезпечували формування інфраструктури та інститутів ринку, включаючи розвиток і зміцнення фінансової системи та банків, створення повноцінних страхових та інвестиційних компаній, об'єднання “керівних” функцій держави та “моторних сил” бізнесу. Лише ці та інші трансформації забезпечують надходження інвестицій, розвиток виробництва та конкурентоспроможність продукції, оскільки зворотний рух призведе до того, що зовнішньоекономічна відкритість назавжди придушить потенційно конкурентоспроможні галузі та остаточно відверне країну від вектора модернізації. Тому підхід до захисту відчизняного виробника повинен бути диференційований. А саме підготовка до вступу в СОТ дає імпульс для усунення в цій частині вітчизняної безпечності. Тиск, що надходить від небезпеки та ризику вступу в СОТ, повинен змусити розрізняти, які галузі (переважно молоді) потре-

бують захисту; хто вже сьогодні забезпечив захистом себе сам завдяки конкурентоспроможності; кого не шкода пустити "вплав" через ринкову неспроможність.

Ступінь участі України у процесах глобалізації, частиною якої є вступ у СОТ, можливості отримувати від неї переважно позитивні результати значною мірою залежать від здатності забезпечити у власному національному господарстві розвиток у зазначених напрямках, а також дієву координацію національної стратегії і поточної політики з країнами чи групами країн, які об'єктивно мають схожі стратегічні інтереси.

Проте у процесі руху до СОТ важливо досягти максимального успіху в так званій довштуповий період, оскільки без цього "післявштупового" успіху може й не бути або ситуація навіть погіршитися. Це пояснюється тим, що на відміну від ЄС у СОТ економічно слабку країну (за критеріями відкритості, а тут великого розуму не потрібно) можуть прийняти, а потім, обідравши країну як липку, покажуть їй, чого вона варта насправді. Тому процес вступу в СОТ має певні пастки та не завжди досяжні привабливості. Саме тому виграє той, хто заздалегідь до вступу в СОТ потурбувався про забезпечення стабільності та стійкості щодо конкурентоспроможності.

Дуже хотілося б навести певну аргументацію на підтримку необхідності та актуальності вступу України в СОТ. Передусім членство України в СОТ забезпечуватиме зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки внаслідок одночасного поліпшення умов торгівлі з 142 країнами світу, що, безумовно, означатиме швидкий та прогресивний розвиток експортоорієнтованих галузей економіки, а також дасть поштовх для розвитку нетрадиційного експорту в галузях, які мають певні порівняльні переваги.

Членство у СОТ дасть також змогу кардинально розв'язати проблему застосування дискримінаційних антидемпінгових торговельно-обмежувальних заходів щодо українських товарів. Саме це є надзвичайно актуальним, оскільки проти України ведеться понад 100 антидемпінгових розслідувань у 13 країнах, і під загрозою застосування антидемпінгових обмежувальних заходів перебуває понад 35 % обсягів українського експорту.

Участь України в цій інституції сприятиме зменшенню тарифних і нетарифних обмежень на експорт до ЄС важливих для України товарів — металургійної, текстильної та швейної продукції,

запобіганню торговельно-економічної ізоляції України не лише від країн Західної та Центральної Європи, а й від країн Східної Європи та Балтії внаслідок їх інтеграції в ЄС, створенню ефективної системи захисту національного товаровиробника.

Водночас непрямі вигоди від членства в СОТ можуть бути значно більшими, ніж перелічено. До них необхідно зарахувати можливість суттєвого збільшення інвестицій в економіку країни, оскільки членство в СОТ гарантує інвесторам збереження відкритої та прозорої торговельної й інвестиційної політики. Це надзвичайно важливо для економік, у яких довіра до політичного режиму не висока. У свою чергу, приплив інвестицій дасть змогу технічно переоснастити й переорієнтувати національне виробництво, що має переорієнтувати українських виробників на експорт високотехнологічної і наукомісткої продукції, продукції з глибшим рівнем переробки та з більшою доданою вартістю. Це має особливе значення для української економіки, обсяг експорту якої становить близько 40 % ВВП.

Водночас постає питання, якою мірою вступ у СОТ спонукає (не спонукає) до збільшення надходження інвестицій. Здавалося б, відповідь повинна бути позитивною у плані того, що СОТ сприяє інвестиціям, але це не зовсім так. Як і щодо загальних успіхів, факт вступу в СОТ сприяє надходженню інвестицій у підготовлені країни і, навпаки, відвертає інвестиційний потік з країн-паріїв. Як свідчить практика на прикладах Молдови, Киргизії та Грузії, після вступу в СОТ у цих країнах замість довгоочікуваних надходжень інвестицій відбувся відплив інвестицій.

Але незважаючи на це відсутність членства в СОТ несе в собі реальну загрозу скорочення обсягів торгівлі з багатьма важливими торговельними партнерами України, які вийшли на фінішну пряму завершення переговорів щодо вступу в СОТ, а також формує непривабливі кредитні й інвестиційні рейтингові оцінки України.

Звичайно, крім суттєвих торговельних переваг існують певні негативні моменти, які досі не дають можливості українському суспільству сформувати своє ставлення до такої організації, як СОТ. За отримання таких переваг необхідно сплатити певну ціну, а саме відкрити власний ринок і спростити доступ на нього іноземних товарів та послуг. Це звичайно призведе до того, що деякі вітчизняні виробництва не зможуть ефективно конкурувати з іноземними і будуть змушені або переорієнтуватися на випуск іншо-

го виду продукції (послуг), або залишити ринок. Тому одним з найдискусійніших протягом останніх десяти років було питання співвідношення політики лібералізації зовнішньої торгівлі й захисту національного товаровиробника в перехідний період. Узагальнення здійснених останніми роками фундаментальних досліджень цієї проблеми в різних регіонах світу свідчить про таке.

Історичний досвід підтверджує необхідність лібералізації міжнародної торгівлі. Цієї точки зору дотримуються такі міжнародні інституції, як СОТ, ЄС, НАФТА та ін. Світовий ринок не тільки заохочує конкурентність, а й сприяє її ствердженню. Аналіз важливих процесів, що відбуваються в сучасному глобальному світі, свідчить про підвищення ролі й місця конкурентоспроможності. Тому успіх трансформаційного процесу й можливості ефективного включення України у процеси економічної глобалізації багато в чому пов'язані з тим, якою мірою ефективно реалізовуватиметься стратегія нарощування конкурентоспроможності національних виробників.

Стратегія конкурентоспроможності не буде ефективною, якщо залишатиметься пасивною і уникатиме конкуренції. Для вирішення цієї проблеми на основі здійсненого аналізу світової конкурентоспроможності можна сформулювати її принципи, на основі яких вона діє в умовах глобалізації:

- процвітання країн зумовлюється їх минулою економічною діяльністю;
- що сильнішою є конкуренція всередині країни, то більшою є вірогідність того, що національні компанії будуть конкурентоспроможними на світових ринках;
- успіх країни в міжнародній торгівлі відбиває конкурентоспроможність національної економіки;
- уряд повинен гнучко пристосовувати свою економічну політику країни до змін міжнародного навколишнього середовища;
- кваліфікована робоча сила здатна підвищити конкурентоспроможність країни;
- інвестування в дослідницьку та інноваційну діяльність, що створює нові технології, є критичним для країни, яка перебуває у зрілій стадії економічного розвитку;
- довготривалі інвестиції в дослідження і розвиток підвищують конкурентоспроможність підприємств та ін.

Отже, проаналізувавши наведене, можна виділити основні позитивні та негативні наслідки

вступу України в СОТ. До позитивних належать такі наслідки:

- стимулювання структурних реформ всередині країни, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності у відкритому ринковому середовищі, що є стратегічно важливою метою;
- розширення можливостей вільнішого доступу до зарубіжних ринків за рахунок зменшення тарифних і нетарифних перешкод, обмеження можливостей застосування Україною довільних обмежень у торгівлі;
- скорочення витрат на здійснення зовнішньоекономічних операцій, а отже, загальне підвищення цінової конкурентоспроможності українських виробників;
- забезпечення інвестиційної привабливості країни для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм;
- збільшення можливостей входження країни у великі міжнародні коопераційні проекти, що можуть забезпечити в перспективі істотне підвищення конкурентоспроможності;
- можливість захисту інтересів України та її підприємств відповідно до міжнародних норм і процедур, що мінімально залежать від коливання політичних відносин з тією чи іншою країною;
- виконання однієї з основних умов — поглиблення відносин з ЄС;
- можливість брати активну участь в обговоренні режимів регулювання міжнародних відносин, а не бути об'єктом їх дії, як це спостерігається нині.

Негативними наслідками є такі:

- можливість безперешкодного поширення на країну кризових явищ, наявних у світовому господарстві чи окремих регіонах світу;
- можливість пригнічення розвитку окремих галузей національної економіки, не готових до повноцінної міжнародної конкуренції, заміщення їх імпортом;
- можливість загострення окремих проблем економічної безпеки країни через посилення залежності від іноземного капіталу, від стратегій розвитку і дій великих транснаціональних компаній, що розміщуються за межами країни;
- зниження ступеня автономності дій уряду через підпорядкування міжнародним регулятивним нормам у галузі торгівлі, інвестицій, регулювання умов конкуренції тощо.

Насамкінець зазначимо, що гальмування процесу вступу України в СОТ неминуче призведе її до торговельно-економічної ізоляції. Членство

в СОТ є фактором удосконалення ринкових за-
сад національної економіки, створення ефектив-
ної системи захисту національного виробника, що
відповідає загально визнаним правилам СОТ.



Література

1. Білорус О., Мацейко Ю. Конкуреноспроможність
у сучасному глобальному світі // Екон. часопис-XXI. —
2002. — № 9. — С. 51.

2. Верба Ф. О. Фінансові аспекти інтеграції Украї-
ни в СОТ // Фінанси України. — 2002. — № 3. —
С. 158.

3. Віноградова О. Про СОТ та роль вітчизняної мит-
ниці в реалізації Європейського вибору України // Еко-
номіка, Фінанси, Право. — 2002. — № 9. — С. 39.

4. Пахомов Ю. Выгоды и потери Украины от вступ-
ления во всемирную торговую организацию в контек-
сте международного опыта // Екон. часопис-XXI. —
2002. — № 4. — С. 51.

5. Шнипко О. С. Експортно-імпортна політика в умо-
вах глобалізації // Фінанси України. — 2002. —
№ 5. — С. 158.